

ID: 648

The Place of Animal Production in the Agricultural Sector: Economic Contributions and Future Perspectives

Mutlu Bulut¹

¹Department of Animal Production and Technologies, Faculty of Agricultural Sciences and Technologies, Niğde Ömer Halisdemir University, Niğde, Türkiye

Abstract

This study examines the place of animal production in the agricultural sector in Türkiye, its economic contributions and its potential for the future in a multifaceted manner. According to the research findings, the share of the agricultural sector in Türkiye's 1,118.25 billion dollars of GDP in 2023 will be approximately 6%, while the share of animal production in agricultural production will be around 35%. This rate remains below the 45% level in the European Union countries, offering significant potential that can be developed. In the study, data for the period 2018-2024 were analyzed, and fluctuations in the number of large and small cattle were detected. After the increasing trend in large cattle between 2018-2021, a decrease was observed and a partial recovery was observed in 2024, while in the number of small cattle, a decrease was observed after the peak in 2021 and a tendency to increase again in 2024. In poultry farming, especially in 2024, there was a 22% increase in meat chicken production, while there was a significant decrease of 15.5% in the number of egg chickens. As a result of the research, it is recommended that feed costs be reduced for the sustainable development of Türkiye's animal production sector, the productivity of local breeds be increased, systems to adapt to climate change be developed, the organization of small and medium-sized producers be supported, digital technologies be disseminated and value-added production be focused on. It is emphasized that long-term and predictable support policies should be implemented, holistic strategies should be developed to increase the share of animal production in the agricultural economy and bring it closer to EU standards.

Key Words: Agricultural Production, Animal Production, Rural Development, Sustainable Agriculture

Tarım Sektöründe Hayvansal Üretimin Yeri: Ekonomik Katkılar ve Geleceğe Yönelik Perspektifler

Özet

Bu çalışma, Türkiye'deki hayvansal üretimin tarım sektöründeki yerini, ekonomik katkılarını ve geleceğe yönelik potansiyelini çok yönlü olarak incelemektedir. Araştırma bulgularına göre, 2023 yılında Türkiye'nin 1.118,25 milyar dolarlık GSYİH'si içerisinde tarım sektörünün payı yaklaşık %6 olup, tarımsal üretimin içinde hayvansal üretimin payı %35 civarındadır. Bu oran, Avrupa Birliği ülkelerindeki %45 düzeyinin altında kalarak geliştirilebilecek önemli bir potansiyel sunmaktadır. Çalışmada 2018-2024 dönemi verileri analiz edilmiş, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığında dalgalanmalar tespit edilmiştir. Büyükbaş hayvancılıkta 2018-2021 arası görülen artış eğiliminin ardından düşüş ve 2024'te kısmi toparlanma, küçükbaş hayvan varlığında ise 2021'deki zirvenin ardından düşüş ve 2024'te yeniden artış eğilimi gözlenmiştir. Kümes hayvancılığında özellikle 2024'te et tavuğu üretiminde %22'lik artış kaydedilirken, yumurta tavuğu sayısında %15,5'lik ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Araştırma sonucunda, Türkiye'nin hayvansal üretim sektörünün sürdürülebilir gelişimi için yem maliyetlerinin düşürülmesi, yerli ırkların verimliliklerinin artırılması, iklim değişikliğine uyum sağlayacak sistemlerin geliştirilmesi, küçük ve orta ölçekli üreticilerin örgütlenmesinin desteklenmesi, dijital teknolojilerin yaygınlaştırılması ve katma değerli üretime odaklanılması önerilmektedir. Uzun vadeli ve öngörülebilir destekleme politikalarının uygulanması, hayvansal üretimin tarımsal ekonomideki payının artırılması ve AB standartlarına yaklaştırılması için bütüncül stratejilerin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Üretim, Hayvansal Üretim, Kırsal Kalkınma, Sürdürülebilir Tarım

Giriş

Tarım sektörü, toplumların ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınmasında temel bir rol üstlenmektedir. Bu sektör, yalnızca bitkisel üretimi değil, aynı zamanda hayvansal üretimi de kapsayarak geniş bir üretim yapısını içinde barındırmaktadır. Özellikle hayvansal üretim, hem gıda güvenliği hem de beslenme kalitesi açısından kritik öneme sahiptir. Hayvansal ürünler, temel protein, vitamin ve mineral kaynağı olmalarının yanı sıra, ekonomik anlamda

da istihdam ve gelir yaratma potansiyeliyle dikkat çekmektedir (FAO, 2023). Ayrıca hayvansal üretim, tarımsal üretimin sürekliliğini sağlamada ve kırsal nüfusun geçim kaynaklarını çeşitlendirmede kilit bir rol oynamaktadır. Bu yönüyle sektör, hem bireysel refahın artırılmasına hem de makro düzeyde ekonomik büyümeye katkı sunmaktadır.

Hayvansal üretim, sadece kırsal bölgelerde değil, şehirleşmeyle birlikte artan hayvansal gıda talebi nedeniyle ulusal düzeyde stratejik öncelik taşıyan bir alan haline gelmiştir. Et, süt, yumurta gibi hayvansal ürünler; bireylerin sağlıklı beslenmesini sağlamanın ötesinde, ihracat kalemleri arasında yer alarak ülke ekonomisine doğrudan katkı sunmaktadır (OECD, 2022a). Ayrıca hayvancılık faaliyetleri, yem bitkileri üretimi, veteriner hizmetleri, lojistik ve gıda işleme gibi birçok alt sektörle güçlü bir ilişki içerisinde olup, ekonomik çarpan etkisi yaratmaktadır (Turan, 2024).

Bununla birlikte, hayvansal üretimin önemi yalnızca ekonomik katkılarla sınırlı değildir. Kırsal kalkınmanın sağlanmasında, tarımsal üretimin çeşitlendirilmesinde ve kırsalda göçün önlenmesinde de önemli bir rol üstlenmektedir. Özellikle küçük ölçekli işletmeler için hayvancılık, sürekli gelir sağlayan bir faaliyet alanı olması bakımından sosyal sürdürülebilirliğin anahtarıdır (Demir vd., 2016). Bu yönüyle hayvansal üretim, sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyo-kültürel bir işlev de görmektedir. Hayvancılık faaliyetleri, kadınların ve gençlerin üretim sürecine aktif katılımını destekleyerek toplumsal cinsiyet eşitliği ve kuşaklar arası işbirliği açısından da olumlu etkiler yaratmaktadır. Ayrıca, geleneksel hayvancılık kültürünün korunması, kırsal kimliğin yaşatılması ve yerel festivaller gibi kültürel etkinliklerin sürdürülmesinde de belirleyici rol oynamaktadır.

Ancak, iklim değişikliği, yem maliyetlerindeki artış, arazi kullanımı baskıları ve hayvancılığın çevresel etkileri gibi küresel ve yerel düzeyde yaşanan bazı sorunlar, hayvansal üretimin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir (Steinfeld vd., 2006). Bu durum, hayvansal üretimin geleceğini yeniden düşünmeyi ve politika yapıcıların sektöre yönelik uzun vadeli stratejiler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Aynı zamanda yeni teknolojilerin, verimlilik artırıcı yöntemlerin ve çevre dostu uygulamaların entegrasyonu, sektörün dönüşüm sürecinde kilit rol oynamaktadır (Karaman, 2018).

Bu çalışma, tarım sektörünün önemli bir alt bileşeni olan hayvansal üretimin mevcut yerini, ekonomik katkılarını ve geleceğe yönelik potansiyelini çok yönlü olarak ele almayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, hayvansal üretimin tarımsal ekonomi içerisindeki stratejik rolü değerlendirilerek, hem ulusal hem de küresel gelişmeler ışığında sektörün güçlü ve zayıf yönleri analiz edilecektir. Böylece hem akademik literatüre katkı sunmak hem de sektörel gelişim için politika yapıcılara yol gösterici öneriler geliştirmek hedeflenmektedir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, Türkiye'deki hayvansal üretimin tarım sektöründeki yeri, ekonomik katkıları ve geleceğe yönelik perspektiflerinin analizi için ikincil veri kaynakları kullanılmıştır. Araştırmanın temel veri kaynakları Dünya Bankası (World Bank), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından sağlanan resmi istatistiklerden oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında, söz konusu kurumların veri tabanlarından elde edilen zaman serisi verileri değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Çalışmada büyükbaş hayvan varlığı (sığır, manda), küçükbaş hayvan varlığı (koyun, keçi) ve kümes hayvancılığı (et tavuğu, yumurta tavuğu, hindi, kaz, ördek) verilerini içeren kapsamlı bir hayvansal üretim analizi gerçekleştirilmiştir.

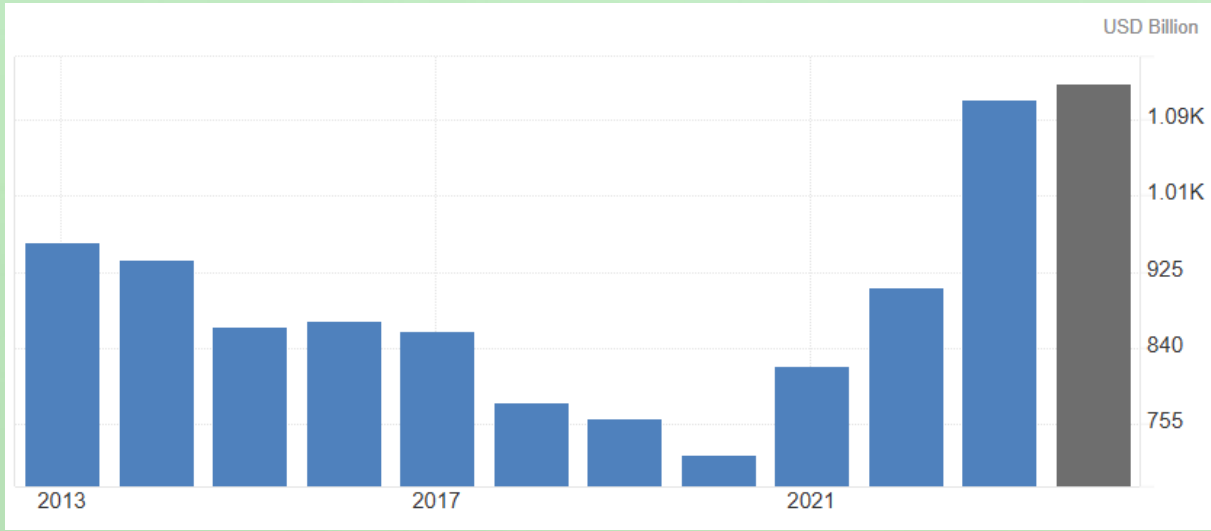
Metodolojik açıdan çalışmada, elde edilen verilerin betimsel analizi yapılmış ve zaman içerisindeki değişim eğilimleri değerlendirilmiştir. Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan varlığının yıllara göre gösterdiği dalgalanmalar, artış ve azalış trendleri incelenmiş ve bu değişimlerin olası nedenleri tartışılmıştır. Ayrıca, söz konusu verilerin Türkiye ekonomisine katkıları, tarımsal hasıla içindeki payları, et ve süt üretimi açısından önemi ve gıda güvenliğine etkileri yorumlanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

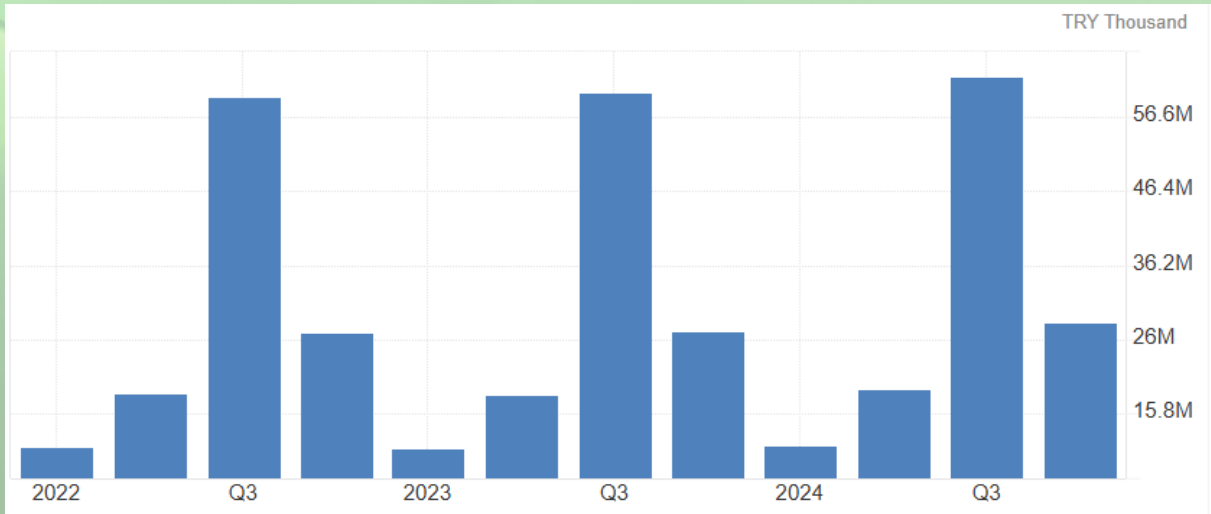
Araştırma kapsamında incelenen TÜİK, Dünya Bankası ve FAO verilerinden hareketle, Türkiye'de tarımsal üretim ve özelden hayvansal üretimin ekonomik boyutu, yapısal özellikleri ve gelişim eğilimleri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Türkiye'nin 2023 yılında 1.118,25 milyar dolarlık GSYİH'si içerisinde tarım sektörünün %6'lık bir paya sahip olduğunu ve tarımsal üretimin içerisinde hayvansal üretimin %35 düzeyinde seyrettiğini göstermektedir. Büyükbaş hayvan varlığında 2018-2021 döneminde gözlenen artış trendinin ardından yaşanan düşüş ve 2024'teki kısmi toparlanma, küçükbaş hayvan sayılarında 2021'deki zirve noktasının ardından 2023'te yaşanan düşüş ve 2024'te gözlenen yeniden artış eğilimi, ve kümes hayvancılığında özellikle et tavuğu üretiminde 2024'te kaydedilen ciddi artış, hayvansal üretim sektörünün dinamik yapısını ortaya koymaktadır. Bu veriler ışığında, hayvansal üretimin ekonomik katkıları, gelişim potansiyeli ve karşılaştığı zorluklar aşağıda detaylı olarak sunulmaktadır.

Türkiye'nin hayvansal üretim sektörü, ulusal ekonomide kritik bir konuma sahiptir. Dünya Bankası verilerine göre, 2023 yılında Türkiye'nin 1.118,25 milyar dolarlık GSYİH'si (Şekil 1) içerisinde tarım sektörünün payı yaklaşık %6'dır ve bu tarımsal üretimin içerisinde hayvansal üretimin payı %35 civarındadır. Bu oran, Avrupa Birliği ülkelerindeki %45 düzeyinin altında kalarak, geliştirilebilecek önemli bir potansiyel olduğunu göstermektedir. 2024 yılının üçüncü çeyreğinde tarımsal GSYİH 62.039.644 bin TL ile rekor seviyeye ulaşmış, ancak dördüncü çeyrekte 28.375.071 bin TL'ye gerileyerek belirgin bir dalgalanma sergilemiştir. 1998-2024 döneminde tarımsal GSYİH ortalaması 22.774.874,69 bin TL olarak gerçekleşmiş, bu da tarım ve hayvancılık sektörünün ekonomideki istikrarlı ama dalgalı seyrinin bir göstergesidir (Şekil 2). Türkiye'de hayvansal üretim sektörünün GSYİH içindeki payının, Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasının (%45) altında kalması, bu alanda hâlen değerlendirilmeyi bekleyen önemli bir büyüme potansiyeli olduğunu göstermektedir (European Commission, 2023). 2024 yılı üçüncü çeyreğinde tarımsal GSYİH'nin rekor seviyeye ulaşması, uygun üretim ve yatırım koşulları sağlandığında sektörün ekonomiye ciddi katkılar sunabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak dördüncü çeyrekte yaşanan keskin düşüş, tarım ve hayvancılık sektörünün iklimsel, yapısal ve piyasa koşullarına oldukça duyarlı olduğunu göstermektedir. Literatürde de benzer şekilde, tarım sektörünün mevsimsellik ve iklim değişkenliği nedeniyle ekonomik performansında dalgalanmalar yaşadığı vurgulanmaktadır (OECD, 2021). Türkiye'de hayvansal üretimin sürdürülebilirliği, yatırım ortamının güçlendirilmesi, üreticilerin desteklenmesi ve altyapının dijitalleşmesiyle doğrudan ilişkilidir (FAO, 2022). Bu bağlamda, istikrarlı büyümenin sağlanabilmesi için yalnızca üretim hacmi değil, aynı zamanda üretim kalitesi, lojistik ve pazarlama altyapısının da güçlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

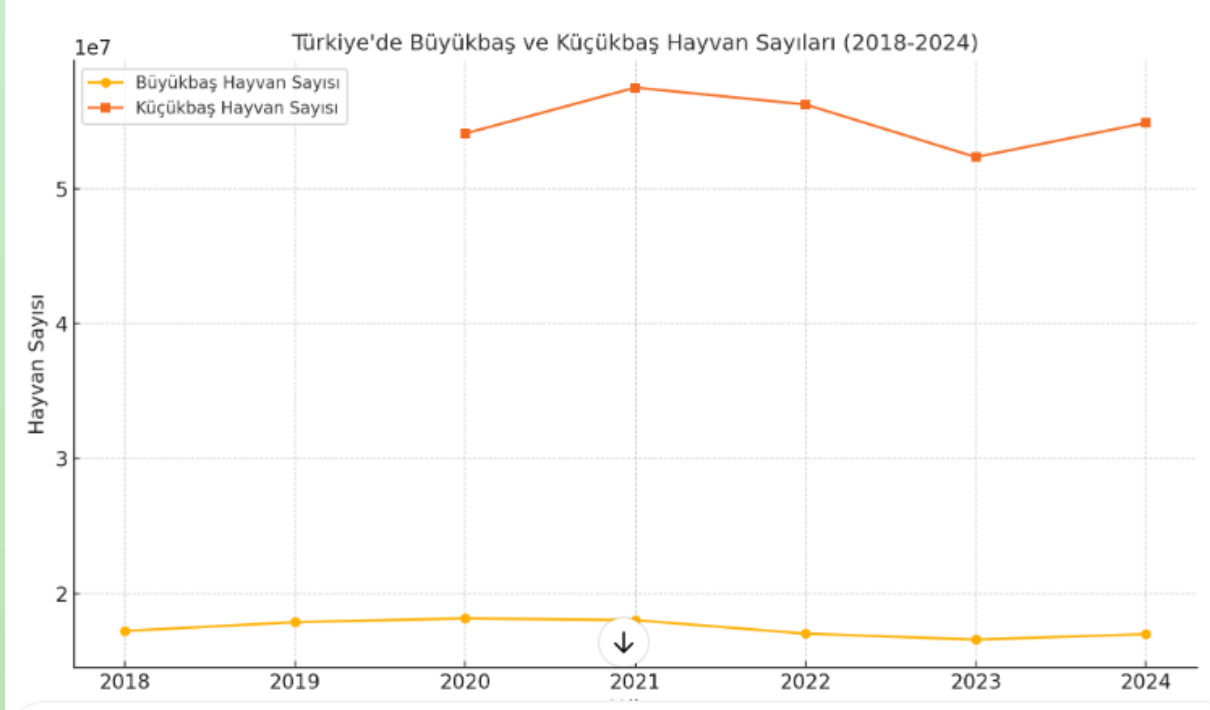
Şekil 1. 2013-2024 Türkiye GSYİH Rakamları (Dünya Bankası, 2025)

Şekil 2. Tarımın Türkiye GSYİH İçerisindeki Payı (TÜİK, 2025a)

Büyükbaş hayvan varlığında 2018-2021 arasında görülen artış trendi (17,2 milyondan 18,1 milyona) sonrasında yaşanan düşüş ve 2024'teki kısmi toparlanma (16.986.259 baş), sektördeki hassasiyeti ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, küçükbaş hayvan sayısının 2020'de 54,1 milyondan 2021'de 57,5 milyona yükselmesi, ardından 2023'te 52,3 milyona gerilemesi ve 2024'te 54.902.668'e toparlanması, sektörün ekonomik koşullara ve politika değişimlerine ne denli duyarlı olduğunu göstermektedir (Şekil 3). Bu dalgalanmalar, yem maliyetleri, iklim koşulları, destekleme politikaları ve pazar dinamikleri gibi faktörlerden doğrudan etkilenmektedir.

Şekil 3. 2018-2024 Türkiye Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık rakamları (TÜİK, 2025b)

Türkiye'nin hayvansal üretim sektöründe dikkat edilmesi gereken en önemli husus, tarımsal üretim içerisindeki %35'lik payın AB standartlarına yaklaştırılması için stratejik politikaların geliştirilmesidir. Bu artış, katma değeri yüksek ürünlerle ekonomiye daha fazla katkı sağlayacaktır. Ayrıca, yem maliyetlerinin düşürülmesi için yerli yem hammaddesi üretiminin teşvik edilmesi, yem bitkileri ekiliş alanlarının genişletilmesi ve alternatif protein kaynaklarının araştırılması zorunlu hale gelmiştir. Yerli ırkların verimliliklerinin artırılması ve adaptasyon kabiliyetlerinin güçlendirilmesi için kapsamlı ıslah programları uygulanması da sektörün sürdürülebilirliği açısından kritik önem taşımaktadır.

İklim değişikliğinin hayvan varlığı üzerindeki etkilerini azaltmak için kuraklığa dayanıklı üretim sistemleri ve su kaynaklarının verimli kullanımı teşvik edilmelidir. Küçük ve orta ölçekli üreticilerin kooperatifler ve üretici birlikleri altında örgütlenmesinin desteklenmesi, pazarlama kanallarına erişimlerini kolaylaştıracak ve değer zincirindeki paylarını artıracaktır. Hayvancılık işletmelerinde dijital teknolojilerin ve akıllı çiftlik sistemlerinin yaygınlaştırılması ile verimlilik artışı sağlanması, hastalık yönetiminin geliştirilmesi ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi mümkün olacaktır. İklim değişikliğinin hayvan varlığı üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması için kuraklığa dayanıklı yem bitkilerinin ve üretim sistemlerinin teşviki, literatürde giderek daha fazla önerilen bir stratejidir. Özellikle su kaynaklarının daha verimli kullanılması, hem üretimin sürdürülebilirliğini artırmakta hem de çevresel baskıyı azaltmaktadır (Thornton vd., 2009). Küçük ve orta ölçekli üreticilerin kooperatifler ve üretici birlikleri çatısı altında örgütlenmeleri, değer zincirinde daha etkin bir rol oynamalarını sağlamakta ve pazarlama süreçlerinde rekabet güçlerini artırmaktadır (Birner & Resnick, 2010). Bu yapılanmalar sayesinde çiftçiler, hem girdi temininde hem de ürün pazarlamasında daha güçlü bir pozisyon elde etmektedir. Öte yandan, hayvancılık işletmelerinde dijital teknolojilerin ve akıllı çiftlik sistemlerinin entegrasyonu ile üretim süreci daha verimli, izlenebilir ve maliyet etkin hâle gelmektedir. Sensör teknolojileri, uzaktan sağlık takibi ve otomatik yemleme sistemleri gibi uygulamalar sayesinde hem hayvan refahı artmakta hem de üreticiye anlık veri ile karar alma kolaylığı sağlanmaktadır (Wolfert vd., 2017). Ayrıca, dijitalleşme sayesinde erken hastalık teşhisi ve etkin sürü yönetimi gibi kritik konularda da önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Bu bulgular, iklim değişikliği ve piyasa dalgalanmaları gibi dışsal şoklara karşı hayvansal üretim sistemlerinin daha dirençli hâle getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Hayvansal üretimdeki dalgalanmaların önüne geçmek için uzun vadeli, öngörülebilir ve sonuç odaklı destekleme politikalarının uygulanması elzemdir. Hayvancılık sektörünün kırsal istihdamdaki kritik rolü gözetilerek, genç

çiftçilerin sektörde kalmasını sağlayacak teşvikler ve eğitim programları geliştirilmelidir. Hayvansal ürünlerde katma değerli üretimin teşvik edilmesi ihracat potansiyelini artıracak, özellikle coğrafi işaretli yerel ürünlerin desteklenmesi rekabet avantajı sağlayacaktır. Hayvan sağlığı ve refahı standartlarının yükseltilmesi, antimikrobiyal direncin azaltılması ve çevresel etkilerin minimize edilmesi için bütüncül yaklaşımların benimsenmesi de sektörün geleceği için hayati önem taşımaktadır.

Türkiye'nin hayvansal üretim sektöründeki dalgalanmaların azaltılması ve istikrarlı büyümenin sağlanması, gıda güvenliği, kırsal kalkınma ve ekonomik istikrar açısından stratejik öneme sahiptir. GSYİH içindeki payı ve kırsal ekonomideki rolü düşünüldüğünde, hayvansal üretimin sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu biçimde geliştirilmesi, ulusal ekonomiye önemli katkılar sağlayacak ve Türkiye'nin bu alandaki rekabet gücünü artıracaktır. Türkiye'de hayvansal üretimin önemli bileşenlerinden biri olan kümes hayvancılığı, özellikle et ve yumurta üretimi açısından stratejik bir konuma sahiptir. TÜİK verilerine göre, 2018–2024 döneminde kümes hayvanı varlığında dikkate değer değişimler yaşanmıştır.

Türkiye 2018-2024 Kümes Hayvanları Üretim Rakamları (2018-2024)

Yıl	Et tavuğu (milyon)	Yumurta (milyon)	Tavuğu	Hindi (Milyon)	Kaz (Milyon)	Ördek (milyon)
2018	223,2	124,0		3,5	1,2	0,6
2019	226,1	122,4		3,4	1,3	0,6
2020	239,4	121,3		3,2	1,4	0,5
2021	233,1	118,6		3,1	1,4	0,5
2022	228,7	122,8		2,8	1,5	0,5
2023	221,7	129,1		3,4	1,5	0,5
2024	270,5	109,1		2,8	1,4	0,4

Kaynak: TÜİK, 2025c

Türkiye'de kümes hayvancılığı son yedi yılda dalgalı bir seyir izlemiştir. Et tavuğu üretimi 2018-2020 arasında yükseliş göstermiş, ardından 2020-2023 döneminde düşüşe geçmiş, ancak 2024'te %22'lik etkileyici bir artışla 270,5 milyon adede ulaşmıştır. Bu durum, beyaz et tüketimindeki artışa ve sektördeki yatırımların olumlu sonuçlarına işaret etmektedir. Buna karşın, yumurta tavuğu sayısında 2023'ten 2024'e kadar ciddi bir düşüş yaşanmış, %15,5'lik azalmayla 129,1 milyondan 109,1 milyona gerilemiştir. Bu düşüş, yem maliyetlerindeki artış, hastalık salgınları veya pazar koşullarındaki değişimlerden kaynaklanabilir ve acil müdahale gerektirmektedir.

Hindi üretimi 2018'den 2022'ye kadar genel bir düşüş eğilimi göstermiş, 2023'te kısa süreli bir toparlanma yaşansa da 2024'te tekrar 2,8 milyon adede gerilemiştir. Hindi eti, sağlıklı beslenme arayışında olan tüketiciler için önemli bir alternatif olduğundan, bu düşüş trendi tersine çevrilmelidir. Kaz üretimi 2018-2022 arasında hafif bir artış göstermiş, ancak son iki yılda 1,5 milyondan 1,4 milyona gerilemiştir. Ördek üretimi ise yedi yıllık süreçte 0,6 milyondan 0,4 milyona düşmüştür. Bu alternatif kümes hayvanları, ülke genelinde yaygın olmamakla birlikte, belirli bölgelerde ekonomik potansiyele sahiptir ve çeşitlendirme stratejisi açısından desteklenmelidir.

Türkiye'nin kümes hayvancılığı sektöründe öncelikli olarak yumurta tavukçuluğuna özel önem verilmesi gerekmektedir. 2024'teki keskin düşüş, temel protein kaynağı olan yumurta üretimini olumsuz etkileyebilir ve fiyatları yükseltebilir. Yem girdilerinin maliyetini düşürmeye yönelik politikalar, hastalıklarla mücadele programları ve küçük-orta ölçekli üreticilere finansal destek sağlanması bu alanda öncelikli adımlar olmalıdır. Bununla birlikte, hindi yetiştiriciliğinin canlandırılması da sektörel çeşitlilik açısından kritiktir. Hindi eti, düşük yağ ve yüksek protein içeriğiyle sağlıklı beslenme trendlerine uygun bir üründür, dolayısıyla üretiminin teşvik edilmesi hem iç pazar hem de ihracat potansiyeli açısından faydalı olacaktır. Türkiye'nin kümes hayvancılığı sektörü, hayvansal üretim içinde önemli bir yer tutmakta olup özellikle yumurta tavukçuluğu, temel protein kaynağı sunması açısından stratejik öneme sahiptir. Ancak 2024 yılında yaşanan üretim düşüşü, bu kaynağın sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. FAO (2023) verilerine göre, yumurta üretimindeki azalma hem fiyat dalgalanmalarına neden olmakta hem de kırılgan hançhalklarını doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda yem maliyetlerinin düşürülmesi, biyogüvenlik önlemlerinin artırılması ve üreticilere finansal destek sağlanması kritik müdahale alanlarıdır (OECD, 2022b). Öte yandan, Türkiye'de üretim hacmi görece düşük olan hindi yetiştiriciliği de önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Hindi eti, düşük yağ ve yüksek protein içeriğiyle sağlıklı beslenme eğilimleriyle örtüşmekte ve bu da hem iç pazar hem de ihracat açısından yeni fırsatlar yaratmaktadır (Sipahi ve Cevger, 2010). Literatürde de belirtildiği gibi, hayvansal üretimde tür çeşitliliğinin artırılması, gıda güvenliği ve sektörün esnekliği açısından stratejik bir öneme sahiptir (FAO, 2020). Dolayısıyla hindi yetiştiriciliğinin desteklenmesi, Türkiye'nin kümes hayvancılığı sektöründe yapısal bir dönüşüm yaratabilir.

Et tavuğu üretimindeki 2024 artışının sürdürülebilirliği sağlanmalı, ancak bu büyümenin kalite ve hayvan sağlığından ödün vermeden gerçekleşmesi gözetilmelidir. Organik ve serbest gezen tavuk yetiştiriciliğine yönelik teşvikler, katma değerli ürünlerle sektörün rekabet gücünü artırabilir. Kaz ve ördek yetiştiriciliği gibi niş alanlarda bölgesel kalkınma projeleri desteklenerek, bu türlerin yetiştiricilik gelenekleri olan yörelerde ekonomik canlanma

sağlanabilir. Sonuç olarak, Türkiye'nin kümes hayvancılığında dengeli ve çeşitlendirilmiş bir üretim yapısına kavuşması, hem gıda güvenliği hem de kırsal kalkınma açısından stratejik önem taşımaktadır.

Sonuç

Türkiye'de tarım sektörü içerisinde hayvansal üretimin ekonomik katkıları ve geleceğe yönelik perspektiflerini analiz eden bu çalışmada, önemli bulgulara ulaşılmıştır. Hayvansal üretimin tarımsal ekonomi içerisindeki %35'lik payı, AB ülkelerindeki %45 oranının altında kalması, sektörün geliştirilmesi gereken önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. 2018-2024 dönemi verileri incelendiğinde, hem büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığında hem de kümes hayvancılığında dalgalanmaların yaşandığı, bu dalgalanmaların yem maliyetleri, iklim koşulları, hastalıklar ve politika değişikliklerinden kaynaklandığı görülmektedir.

Büyükbaş hayvancılıkta 2018-2021 arası görülen artış eğiliminin ardından 2022-2023'te yaşanan düşüş ve 2024'teki kısmi toparlanma, sektörün hassasiyetini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, küçükbaş hayvan varlığı 2021'de zirve yapmasına rağmen, sonraki yıllarda düşüş yaşamış ve 2024'te yeniden artış eğilimine girmiştir. Kümes hayvancılığında ise özellikle 2024 yılında et tavuğu üretiminde %22 artış kaydedilirken, yumurta tavuğu sayısında %15,5'lik ciddi bir düşüş yaşanmıştır. Bu durum, kümes hayvancılığı alt sektörlerinde dengesiz bir gelişim olduğunu göstermektedir.

Çalışma sonucunda, Türkiye'nin hayvansal üretim sektöründe sürdürülebilir kalkınma için bazı stratejik adımlar atılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Öncelikle yem maliyetlerinin düşürülmesi için yerli hammadde üretiminin artırılması ve alternatif protein kaynaklarının araştırılması gerekmektedir. Yerli hayvan ırklarının verimliliklerinin artırılması ve adaptasyon kabiliyetlerinin güçlendirilmesi için ıslah programlarının yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. İklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak için kuraklığa dayanıklı üretim sistemleri ve verimli su kullanım yöntemleri geliştirilmelidir.

Ayrıca, küçük ve orta ölçekli üreticilerin kooperatifler ve üretici birlikleri altında örgütlenmesinin desteklenmesi, pazara erişimlerini kolaylaştıracak ve değer zincirindeki paylarını artıracaktır. Hayvancılık işletmelerinde dijital teknolojilerin ve akıllı çiftlik sistemlerinin yaygınlaştırılması, verimlilik artışı ve maliyet düşüşü sağlayacaktır.

Sektörde istikrarlı büyümenin sağlanması için uzun vadeli, öngörülebilir ve sonuç odaklı destekleme politikalarının uygulanması elzemdir. Genç çiftçilerin sektörde kalmasını teşvik edecek programlar geliştirilmeli, hayvansal ürünlerde katma değerli üretim desteklenmelidir. Özellikle coğrafi işaretli yerel ürünlerin teşvik edilmesi, rekabet avantajı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, Türkiye'nin hayvansal üretim sektöründe dengeli, sürdürülebilir ve katma değerli üretime odaklanan bir gelişim stratejisi, hem gıda güvenliği hem de kırsal kalkınma hedeflerine katkı sağlayacaktır. Hayvansal üretimin GSYİH'deki payının artırılması ve AB standartlarına yaklaştırılması için bütüncül politikalar geliştirilmesi, Türkiye'nin bu alandaki rekabet gücünü artıracak ve sürdürülebilir bir hayvancılık sektörü için sağlam temelleri oluşturacaktır.

Kaynaklar

- Birner, R., & Resnick, D. (2010). The political economy of policies for smallholder agriculture. *World Development*, 38(10), 1442–1452. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2010.06.010>
- Demir, P. A., Elmalı, D. A., & Işık, S. A. (2016). Kırsal alanda kadınların tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ilişkin sosyo-ekonomik katkısı. *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 43(2), 81-88.
- Dünya Bankası (2025). Current GDP. Erişim: <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/overview> (30.03.2025)
- European Commission. (2023). Agriculture in the EU - statistical and economic information. <https://ec.europa.eu>
- FAO. (2020). Poultry Sector: Turkey. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- FAO. (2022). Livestock sector brief: Turkey. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org>
- FAO. (2023). The state of food and agriculture 2023. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/publications>
- Karaman, S. (2018). Türkiye bitkisel ve hayvansal üretim değerlerinin bölgesel düzeyde panel endeks ile karşılaştırmalı analizi. *Yuzuncu Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 28(2), 168-174.
- OECD. (2021). Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2021. <https://doi.org/10.1787/2d810e01-en>
- OECD. (2022a). Agricultural policy monitoring and evaluation 2022. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/agriculture>
- OECD. (2022b). Poultry production and feed costs in emerging markets.
- Sipahi, C., & Cevger, Y. (2010). Entansif hindi yetiştiriciliği işletmelerinde kârlılık ve verimlilik analizleri. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*, 92(2), 96-110.
- Steinfeld, H., Gerber, P., Wassenaar, T. D., Castel, V., & De Haan, C. (2006). Livestock's long shadow: environmental issues and options. Food & Agriculture Org..
- Thornton, P. K., van de Steeg, J., Notenbaert, A., & Herrero, M. (2009). The impacts of climate change on livestock and livestock systems in developing countries: A review of what we know and what we need to know. *Agricultural Systems*, 101(3), 113–127. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2009.05.002>
- Turan, Z. (2024). Türkiye'de tarımsal mal ticaretinin ve hayvancılığın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi (1990-2014). *International Journal of Disciplines in Economics & Administrative Sciences Studies*, 4(8), 200-209.

- TÜİK (2025a). Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2024, Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim-Aralik,-2024-54163&dil=1> (30.03.2025)
- TÜİK (2025b). Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2024, Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hayvansal-Uretim-Istatistikleri-2024-53935> (30.03.2025)
- TÜİK (2025c). Kümes Hayvancılığı Üretimi, Aralık 2024, Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kumes-Hayvanciligi-Uretimi-Aralik-2024-53951> (30.03.2025).
- Wolfert, S., Ge, L., Verdouw, C., & Bogaardt, M. J. (2017). Big Data in Smart Farming – A review. *Agricultural Systems*, 153, 69–80. <https://doi.org/10.1016/j.agsy.2017.01.023>

